

Г.В. Шевченко – здобувач кафедри кримінального права та кримінології
Харківського національного університету внутрішніх справ;
науковий керівник – канд. юрид. наук, доц.,
начальник кафедри кримінального права та кримінології
Харківського національного університету внутрішніх справ **А.Б. Блага**

СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО Ч. 2 СТ. 202 КК УКРАЇНИ, – ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ЗАЙНЯТТЯ БАНКІВСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Дослідження питання кримінально-правової характеристики злочинів у сфері фінансових послуг залишається вельми актуальним. Це обумовлено зокрема фінансовою кризою в економіці України та її наслідками у вигляді зниження індексу промислового виробництва, погіршення показників у сфері виробництва, сільського господарства, виконання будівельних робіт, торгівлі, підвищення рівня інфляції та ін. Зростання ж кількості злочинних посягань у вказаній сфері обумовлює інтерес до кримінальної характеристики суб'єкта фінансових злочинів.

З огляду на суб'єкт злочину, передбаченого ч. 2 ст. 202 КК України, слід зазначити, що відповідно до чинного законодавства банківська діяльність та банківські операції в Україні здійснюються юридичними особами (банками різної форми власності, банківськими об'єднаннями: корпораціями, холдинговими групами, фінансовими холдинговими групами); фінансові послуги надаються небанківськими фінансовими установами: кредитними спілками, ломбардами, лізинговими компаніями, довірчими товариствами, страховими компаніями, установами накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційними фондами і компаніями та іншими юридичними особами, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг; професійним учасником ринку цінних паперів визнається юридична особа, яка здійснює певний вид діяльності на такому ринку (торгівля цінними паперами, депозитарна діяльність, діяльність з управління активами тощо). Таким чином, всі види діяльності, передбачені диспозицією ч. 2 ст. 202 КК здійснюються відповідними юридичними особами.

Звісно, що юридична особа не може визнаватися суб'єктом злочину, адже кримінальне законодавство прямо передбачає в якості суб'єкта злочину лише фізичну особу. Та й сама специфіка порушення даного виду вказує на це.

Розглядаючи питання про осудність слід зазначити, що про неосудність не може йти і мови виходячи з природи зазначеної діяльності.

Відповідно до ч. 1 ст. 22 КК України кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років. Оскільки у ч. 2 цієї ж статті немає вказівки на ст. 202 КК, вік 16 років слід вважати віком кримінальної відповідальності за вказані діяння.

Для визначення віку кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ч. 2 ст. 202 КК України, слід з'ясувати, з якого віку фізична

особа може приймати участь у діяльності юридичної особи. Право бути учасником тих чи інших правовідносин пов'язано із наявністю у особи право- та дієздатності. Якщо правоздатність виникає з моменту народження, то дієздатність за загальним правилом – з вісімнадцяти років. Але п. 3 ч. 1 ст. 32 ЦК України передбачає право особи у віці з чотирнадцяти до вісімнадцяти років бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи. За нормами цивільного законодавства цивільної дієздатності особа набуває з 16 років. Враховуючи викладене, слід зробити висновок, що обов'язок зареєструвати фінансову діяльність може покладатися на фізичних осудних осіб, які досягли шістнадцяти років. Таким чином, *суб'єкт першої форми порушення – здійснення банківської діяльності або банківських операцій, а також професійної діяльності на ринку цінних паперів, операцій небанківських фінансових установ без набуття статусу фінансової установи – загальний.*

Відповідно до ГК України ліцензування є засобом державного регулювання у сфері господарювання, спрямованим на забезпечення єдиної державної політики у цій сфері та захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів. Відповідно до ч. 3 ст. 14 ГК України ліцензія – документ державного зразка, який засвідчує право суб'єкта господарювання-ліцензіата на провадження зазначеного в ньому виду господарської діяльності протягом визначеного строку за умови виконання ліцензійних умов. Відповідно до ст. 1 Закону України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” ліцензіат – суб'єкт господарювання, який одержав ліцензію на провадження певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню суб'єкт господарювання, який одержав ліцензію на провадження певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню. Суб'єктом же господарювання відповідно до зазначеної статті вказаного Закону є зареєстрована в установленому законодавством порядку юридична особа незалежно від її організаційно-правової форми та форми власності, яка провадить господарську діяльність, крім органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності. Звісно, що обов'язок отримання ліцензії покладається на фізичну особу. Стосовно ч. 2 ст. 202 КК України це може бути службова особа відповідної юридичної особи.

Таким чином, *суб'єкт другої форми порушення – здійснення банківської діяльності або банківських операцій, а також професійної діяльності на ринку цінних паперів, операцій небанківських фінансових установ без спеціального дозволу (ліцензії), одержання якого передбачено законодавством – спеціальний: службова особа відповідної юридичної особи.*

Відповідно до ст. 1 Закону України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” ліцензійні умови – установлені з урахуванням вимог законів вичерпний перелік організаційних, кваліфікаційних та інших спеціальних вимог, обов'язкових для виконання при провадженні видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню. Відповідно до ч. 2

ст. 8 зазначеного Закону суб'єкт господарювання зобов'язаний провадити певний вид господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, відповідно до встановлених для цього виду діяльності ліцензійних умов. Такий обов'язок покладається на осіб, які отримали ліцензію на здійснення певного виду господарської діяльності та займаються ним, тобто на суб'єктів господарювання – фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб. Таким чином, *суб'єкт* третьої форми порушення – здійснення банківської діяльності або банківських операцій, а також професійної діяльності на ринку цінних паперів, операцій небанківських фінансових установ з порушенням умов ліцензування – *спеціальний: спеціальний фізична осудна особа, яка досягла віку шістнадцяти років і є службовою особою відповідної юридичної особи, на яку покладено обов'язок щодо виконання умов ліцензування.*

Вказуючи на спеціальний суб'єкт – службову особу слід зазначити про Закон України “Про засади запобігання та протидії корупції”, який вступить у силу 01.01.2010 та вказує на те, що “особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або особи, спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків в юридичній особі, а також фізичні особи-підприємці...” набувають статусу службових осіб приватного права та визнаються суб'єктами корупційного правопорушення.